

PASTORAČNÉ VÝZVY TÝKAJÚCE SA RODINY
V KONTEXTE EVANJELIZÁCIE

Prípravný dokument

VATIKÁN, 2013

I. Synoda: Rodina a evanjelizácia

Poslanie zvestovať evanjelium všetkému stvoreniu zveril učeníkom samotný Pán a Cirkev ho plní v priebehu dejín. Žijeme v čase, keď jasne viditeľná sociálna a duchovná kríza predstavuje pastoračnú výzvu pre evanjelizačné poslanie Cirkvi vzhľadom na rodinu, ktorá je životne dôležitou základnou bunkou spoločnosti a cirkevného spoločenstva.

V tomto kontexte sa ukazuje ako čoraz naliehavejšie a nevyhnutnejšie predkladať evanjelium (v zmysle radostnej zvesti či biblického posolstva) o rodine. Veľký význam tejto témy sa ukazuje aj v tom, že Svätý Otec sa rozhodol stanoviť pre prácu Biskupskej synody plán v dvoch etapách: prvú etapu predstavuje mimoriadne zhromaždenie v roku 2014 zamerané na zisťovanie *statu quaestionis* (stavu danej problematiky), ako aj na zozbieranie svedectiev a návrhov biskupov, zameraných na hodnoverné zvestovanie a prežívanie evanjelia o rodine; v druhej etape, na riadnom zhromaždení Biskupskej synody v roku 2015, sa majú hľadať hlavné línie pastorácie ľudskej osoby a rodiny.

Dnes sa ukazujú také problémy, ktoré tu ešte pred pár rokmi neboli, počnúc rozširovaním sa faktických zväzkov, ktoré neusilujú o manželstvo, ba niekedy myšlienku naň priam vylučujú, až po zväzky ľudí rovnakého pohlavia, ktorým sú nezriedka poskytnuté deti na adopciu. Spomedzi mnohých nových situácií, ktoré si vyžadujú pozornosť a pastoračné úsilie Cirkvi, postačí spomenúť len niektoré: manželstvá osôb rozličných vierovyznaní či náboženstiev; rodiny pozostávajúce len z jedného manželského partnera; polygamia; dohodnuté manželstvá, pri ktorých niekedy veno chápe ako kúpna hodnota nevesty; kastový systém; kultúra bez záväzkov, ktorá predpokladá dočasnosť manželského zväzku; formy feminizmu, ktoré sú nepriateľsky ladené voči Cirkvi; fenomény migrácie a nové definície samotného pojmu „rodina“; relativistický pluralizmus v ponímaní manželstva; vplyv médií na

bežné chápanie manželského a rodinného života; myšlienkové prúdy, ktoré sú základom jednotlivých návrhov zákonov a ktoré znehodnocujú trvácnosť a vernosť manželského zväzku; šírenie sa fenoménu náhradného (surogačného) materstva (tzv. „prenajímanie maternice“); nové interpretácie ľudských práv. Predovšetkým je však potrebné hovoriť v čisto cirkevnej oblasti, o oslabení či vzdaní sa viery vo sviatostný charakter manželstva a v uzdravujúcu silu sviatosti pokánia.

Z toho všetkého je zrejmé, ako naliehavo je potrebné upriamiť pozornosť svetového episkopátu na tieto výzvy – „*cum et sub Petro*“ (s Petrom a pod jeho vedením). Ak pripomenieme len fakt, že mnoho detí a mladých, ktorí sa narodili v iregulárnych manželstvách, nikdy neuvidí svojich rodičov prijímať sviatosti, možno pochopiť naliehavé výzvy, ktorým čelí evanjelizácia v aktuálnej situácii rozširujúcej sa do všetkých častí „globálnej dediny“. Odpoveďou na tento stav je na geografickej a existenciálnej periférii spoločnosti široké pozitívne prijímanie učenia o Božom milosrdenstve a Božej pozornosti voči zraneným osobám. Tomu však zodpovedajú obrovské očakávania ohľadom pastoračných rozhodnutí týkajúcich sa rodiny. Ukazuje sa preto, že je nielen nevyhnutné a naliehavé, aby sa Biskupská synoda týmto témam venovala, ale je to aj žiaduce ako prejav lásky pastierov voči tým, ktorí sú im zverení i voči celej ľudskej rodine.

II. Cirkev a evanjelium o rodine

Radostnú zvesť o Božej láske je potrebné zvestovať všetkým tým, ktorí osobne prežívajú túto základnú ľudskú skúsenosť manželského páru a spoločenstva otvoreného pre dar detí, ktorým je rodinné spoločenstvo. Vierouku ohľadom rodiny je potrebné predložiť účinným a zrozumiteľným spôsobom, aby zasiahla srdcia a mohla ich premeniť v súlade s Božou vôľou, ktorá sa zjavila v Ježišovi Kristovi.

Odkazy na miesta vo Svätom písme, kde sa hovorí o manželstve a rodine, obmedzíme v tomto texte na to podstatné. Rovnako sa zdá byť rozumné obmedziť aj odkazy na dokumenty Učiteľského úradu, a to na všeobecné dokumenty, doplnené niektorými textami Pápežskej rady pre rodinu. Biskupom zúčastneným na synode ostane úloha, predstaviť aj dokumenty príslušných biskupských konferencií.

V žiadnej epoche, ani v žiadnej kultúre nikdy nechýbalo jednoznačné učenie pastierov a konkrétne svedectvo veriacich, mužov a žien, ktorí vo veľmi rozdielnych situáciách prežívali evanjelium o rodine ako nesmierny dar pre svoj život a pre život svojich detí. Úsilie pri príprave nadchádzajúcej mimoriadnej synody je podnecované a podporované želaním

zvestovať všetkým toto posolstvo o rodine ešte jasnejšie, s nádejou, že „*Cirkvi zverený poklad Božieho zjavenia čoraz viac prenikne do ľudských srdc*“ (DV 26)

Plán Boha, Stvoriteľa a Vykupiteľa

Nádhera biblického posolstva o rodine má svoje korene v stvorení muža a ženy, ktorí boli stvorení na Boží obraz a Božiu podobu (porov. *Gn* 1, 24-31; 2, 4b-25). Spojení nerozlučným sviatosným putom žijú manželia krásu lásky, otcovstva a materstva, ako aj vznešenej dôstojnosti, ktorú predstavuje účasť na Božom stvoriteľskom diele.

V dare plodov svojho spojenia preberajú rodičia zodpovednosť za rast a výchovu ďalších osôb pre budúcnosť ľudského rodu. Plodením naplňajú muž a žena vo viere svoje povolanie: byť Božími spolupracovníkmi pri zachovávaní stvorenstva a pri rozrastaní sa ľudskej rodiny.

Blahoslavený Ján Pavol II. o tomto aspekte hovorí v encyklike *Familiaris consortio*: „Boh stvoril človeka na svoj obraz a podobu (porov. *Gn* 1, 26n). Tým, že ho z lásky povolal k životu, zároveň ho aj určil pre lásku. Boh je láska (*IJn* 4, 8) a sám v sebe žije z tajomstva osobného spoločenstva lásky. Tým, že ľudskú prirodzenosť muža a ženy stvoril na svoj obraz a stále ju udržuje v bytí, Boh vložil do nej povolanie, a tým aj schopnosť a úlohu milovať a žiť v spoločenstve (porov. *Gaudium et spes*, 12). Preto je láska hlavným a prirodzeným povolaním každého človeka“ (*FC*, 11).

Tento Boží stvoriteľský plán, ktorý bol narušený dedičným hriechom (porov. *Gn* 3, 1-24), sa zjavoval v priebehu dejín vyvoleného národa až po naplnenie čias, keď sa Boží Syn stal človekom, a tým nielen potvrdil Božiu spásnu vôľu, ale skrze vykúpenie nám daroval tiež milosť poslušnosti voči tejto vôli.

Boží Syn, Slovo, ktoré sa v lone Panny stalo telom (porov. *Jn* 1, 14), žil a vyrastal v Nazaretskej rodine a zúčastnil sa na svadbe v Káne, kde urobil jedno zo svojich prvých „znamení“ (porov. *Jn* 2, 1-11). S radosťou prijal pohostinnosť v rodinách svojich prvých učeníkov (porov. *Mk* 1, 29-31; 2, 13-17) a utešoval v smútku rodinu svojich priateľov v Betánii (porov. *Lk* 10, 38-42; *Jn* 11, 1-44).

Ježiš Kristus obnovil krásu manželstva, keď znova predložil Boží plán ohľadne manželstva, ktorý bol pre tvrdosť ľudského srdca opustený dokonca aj v tradícii izraelského národa (porov. *Mt* 5, 31-32; 19.3-12; *Mk* 10, 1-12; *Lk* 16, 18). Vrátiac sa k počiatku, učil Ježiš o jednote a láske manželov a odmietol zavrhnutie (manželského partnera) a manželskú neveru.

Práve cez mimoriadnu krásu ľudskej lásky – inšpirujúco oslavovanú v *Piesni piesní* a tiež prorokmi Ozeášom (porov. *Oz* 1, 2-3, 3) a Malachiášom (porov. *Mal* 2, 13-16), ktorí

požadovali a obhajovali manželský zväzok – potvrdil Ježiš pôvodnú dôstojnosť lásky muža a ženy.

Učenie Cirkvi o rodine

Aj v ranokresťanskom spoločenstve sa rodina javila ako „domáca Cirkev“ (porov *KKC*, 1655). V „domácich poriadkoch“ uvádzaných v novozákonných apoštolských listoch, bola antická veľká rodina opísaná ako miesto najhlbšej solidarity medzi mužom a ženou, medzi rodičmi a deťmi, medzi bohatými a chudobnými (porov. *Ef* 5, 21 – 6, 9; *Kol* 3, 18 – 4,1; *ITim* 2, 8-15; *Tit* 2, 1-10; *IPt* 2, 13 – 3, 7; porov tiež *List Filomenovi*). Najmä podľa *Listu apoštola Pavla Efezanom* sa v manželskej láske muža a ženy ukazuje „hlboké tajomstvo“, ktoré sprítomňuje vo svete Kristovu lásku a lásku Cirkvi (porov. *Ef* 5, 31-32).

Počas stáročí a najmä v nedávnom období až po dnešok Cirkev neustále predkladala a predkladá čoraz rozsiahlejšie učenie o rodine a manželstve, na ktorom je založená. Toto učenie je detailne predstavené v pastoračnej konštitúcii Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*, kde pri spracovaní niektorých z najnaliehavejších problémov je jedna celá kapitola venovaná podpore dôstojnosti manželstva a rodiny, ako je zrejmé z opisu jej hodnoty pre budovanie spoločnosti: „Rodina je základom spoločnosti. Stretajú sa v nej rozličné generácie a vzájomne si pomáhajú osvojiť plnšiu múdrosť, ako aj zosúladiť osobné práva s ostatnými požiadavkami spoločenského života“ (*GS* 52). Zvlášť naliehavá je výzva na kristocentrickú spiritualitu adresovaná veriacim manželom: „Napokon samých manželov, stvorených na obraz živého Boha a začlenených do skutočne ľudského poriadku, nech spája tá istá láska, jednomyselnosť a vzájomná svätosť, aby nasledovaním Krista, pôvodcu života, stali sa v radoostiach i trápeniach svojho povolania svojou vernou láskou svedkami tajomstva lásky, ktorú Pán zjavil svetu svojou smrťou a svojím zmŕtvychvstaním“ (*GS* 52).

Aj po Druhom vatikánskom koncile obohatili nástupcovia sv. Petra svojím Magistériom učenie o manželstve a rodine, najmä Pavol VI. encyklikou *Humanae vitae*, ktorá ponúka špecifické princípy i usmernenia. Pápež Ján Pavol II. v apoštolskej exhortácii *Familiaris consortio* trval na predkladaní Božieho plánu týkajúceho sa pôvodnej pravdy o manželskej láske a rodine: „Jediným ‚miestom‘, kde sa môže udiat' toto darovanie sa v celej svojej pravde, je manželstvo, čiže zmluva manželskej lásky alebo vedomá a slobodná voľba, ktorou muž a žena prijímajú dôverné spoločenstvo života a lásky, ktoré sám Boh ustanovil (porov. *Gaudium et spes*, 48) a ktoré iba v tomto svetle ukazuje svoj pravý význam. Manželská ustanovizeň nie je akýmsi nezákonným zasahovaním spoločnosti alebo authority, ani nanútením vonkajšej formy, ale vnútornou požiadavkou zmluvy manželskej lásky, ktorá

sa verejne potvrdzuje ako jediná a výlučná, aby sa tak zachovala vernosť voči plánu Boha Stvoriteľa. Táto vernosť nijako nepotláča slobodu osobnosti, naopak, zabezpečuje ju pred akýmkoľvek subjektivismom a relativizmom, a robí ju účastnou na stvoriteľskej Múdrosti“ (FC 11).

Katechizmus Katolíckej cirkvi uvádza tieto základné ustanovenia: „Manželskú zmluvu, ktorou muž a žena vytvárajú medzi sebou dôverné spoločenstvo života a lásky, ustanovil Stvoriteľ a vybavil vlastnými zákonmi. Svojou prirodzenou povahou je zameraná na dobro manželov, ako aj na plodenie a výchovu detí. Manželskú zmluvu medzi pokrstenými Kristus Pán povýšil na hodnotu sviatosti [porov. Druhý vatikánsky koncil, *Gaudium et spes*, 48; *Kódex kánonického práva*, 1055, 1]“ (KKC 1660).

Učenie, ktoré predkladá katechizmus, sa dotýka jednak teologických princípov, ako aj morálnych postojov, o čom pojednávajú dve samostatné kapitoly: *sviatosť manželstva* (č. 1601 – 1658) a *šieste prikázanie* (č. 2331 – 2391). Pozorným čítaním tejto časti katechizmu pochopíme aktuálne učenie viery podporujúce kresťanské konanie v kontexte súčasných výziev. Pastорácia Cirkvi sa necháva inšpirovať pravdou o manželstve, ktorú vidíme v Božom pláne: Boh stvoril muža a ženu a v plnosti časov zjavil v Ježišovi aj plnosť manželskej lásky, ktorá bola povýšená na sviatosť. Kresťanské manželstvo založené na zmluve je obdarené vlastnými účinkami, ktoré sú dobrami a úlohami manželov, no manželstvo nie je zbavené nadvlády hriechu (porov. *Gn* 3, 1 – 24), čo môže viesť k hlbokým zraneniam a k zneucteniu dôstojnosti samotnej sviatosti manželstva.

Nedávno publikovaná encyklika pápeža Františka *Lumen fidei* hovorí o rodine v kontexte viery, ktorá zjavuje „aké pevné môžu byť vzťahy medzi ľuďmi, keď je medzi nimi prítomný Boh“ (LF 50). „Prvé prostredie, kde viera osvecuje ľudské mesto, je rodina. Myslím predovšetkým na stály zväzok muža a ženy v manželstve. Vzniká z ich lásky, ktorá je znamením a prítomnosťou Božej lásky; z uznania a prijatia dobra pohlavnej rôznosti, ktorá manželom umožňuje zjednotenie v jednom tele (porov. *Gn* 2, 24) a vďaka ktorej sú schopní zrodiť nový život – prejav dobroty Stvoriteľa, jeho múdrosti a jeho plánu lásky. Na základe tejto lásky si muž a žena môžu sľúbiť vzájomnú lásku gestom, ktoré zahŕňa celý život a ktoré pripomína mnohé črty viery. Sľúbiť lásku navždy je možné, len ak človek objaví väčší plán, než sú jeho vlastné projekty, ktorý nás podporuje a umožňuje darovať milovanej osobe celú budúcnosť“ (LF 52). „Viera nie je útočiskom pre ľudí bez odvahy, ale rozletom života. Pomáha objaviť veľké povolanie na lásku a uisťuje, že tejto láske možno dôverovať, že stojí za to sa jej odovzdať, lebo jej základ spočíva na Božej vernosti, ktorá je mocnejšia ako každá naša krehkosť“ (LF 53).

III. Dotazník

Nasledujúce otázky umožňujú partikulárnym cirkvám aktívne sa zúčastniť na príprave mimoriadnej synody, ktorej cieľom je v súčasných pastoračných výzvach zvestovať evanjelium o rodine.

1. *O šírení Svätého písma a učenia Magistéria Cirkvi ohľadom rodiny*

- a) Aké sú reálne znalosti učenia Biblie, dokumentov *Gaudium et spes*, *Familiaris consortio* a iných pokoncilových cirkevných dokumentov, týkajúcich sa hodnoty rodiny v učení Katolíckej cirkvi? Ako sú naši veriaci vychovávaní k rodinnému životu podľa učenia Cirkvi?
- b) Tam, kde je učenie Cirkvi známe, je aj ako celok prijímané? Ukazujú sa pri jeho uvádzaní do praxe nejaké ťažkosti? Aké?
- c) Ako sa v kontexte pastoračných programov na národnej, diecéznej a farskej úrovni šíri učenie Cirkvi? Ako vyzerá katechéza o rodine?
- d) Do akej miery – a najmä z akých aspektov – je toto učenie známe, akceptované, odmietané alebo kritizované mimo Cirkvi? Aké kultúrne faktory znemožňujú plné prijatie učenia Cirkvi o rodine?

2. *O manželstve v súlade s prirodzeným zákonom*

- a) Aké miesto zaberá pojem prirodzeného zákona vo svetskej kultúre, jednak na úrovni inštitucionálnej, výchovnej a akademickej, a tiež v ľudovom chápaní? Aké antropologické koncepty sú východiskom diskusie o prirodzenom základe rodiny?
- b) Je pojem prirodzeného zákona týkajúceho sa zväzku muža a ženy zo strany veriacich vo všeobecnosti akceptovaný?
- c) Ako je v teórii a praxi uplatňovaný prirodzený zákon týkajúci sa zväzku muža a ženy v perspektíve založenia rodiny? Ako sa tento zákon vysvetľuje a hlbšie aplikuje v občianskych a cirkevných inštitúciách?
- d) Ako reagovať na pastoračné výzvy vyplývajúce zo žiadosti o uzavretie manželstva zo strany pokrstených, no nepraktizujúcich alebo označujúcich sa za neveriacich?

3. *Pastorácia rodiny v kontexte evanjelizácie*

- a) Aké sú skúsenosti za obdobie posledných desaťročí, čo sa týka prípravy na manželstvo? Akým spôsobom sa snažíme podnecovať manželov a rodiny, pokiaľ ide o

úlohu evanjelizovať? Ako možno podporiť vedomie rodiny o tom, že je „domácou Cirkvou“?

- b) Podarilo sa navrhnúť také formy rodinnej modlitby, ktoré dokážu pomôcť rodine čeliť zložitosti súčasného života a kultúry?
- c) Ako dokážu rodiny v aktuálnej situácii, keď sa prejavuje kríza vzťahu medzi generáciami, uskutočniť svoje poslanie odovzdávania viery?
- d) Ako dokážu miestne cirkvi a rodinné duchovné hnutia poskytnúť také spôsoby správania, ktoré môžu byť príkladom?
- e) Čo je špecifickým prínosom manželských párov a rodín, pokiaľ ide o šírenie dôveryhodného integrálneho pohľadu na manželstvo a rodinu v súčasnosti?
- f) Akú mimoriadnu pastoračnú starostlivosť venovala Cirkev tomu, aby pomohla formujúcim sa manželským párom a párom v kríze?

4. O pastorácii veriacich v zložitých manželských situáciách

- a) Je spolužitie *ad experimentum* (na skúšku) vo vašej miestnej cirkvi významnou pastoračnou realitou? Aké percento tvoria odhadom tieto páry?
- b) Existujú faktické zväzky, ktoré nemajú ani náboženské, ani občianske uznanie? Sú o nich dostupné spoľahlivé štatistické údaje?
- c) Tvorí oddelene žijúci a znovuzosobášení rozvedení významnú pastoračnú realitu vo vašej miestnej Cirkvi? Aké percento odhadom predstavujú? Reagujeme na túto situáciu vhodnými pastoračnými programami?
- d) Vzhľadom na všetky tieto prípady: Ako prežívajú pokrstení iregulárnu manželskú situáciu, pokiaľ sa v nej nachádzajú? Uvedomujú si ju? Sú voči tomu ľahostajní? Cítia sa vyčlenení a trpia tým, že nemôžu prijímať sviatosti?
- e) S akými otázkami sa znovuzosobášení rozvedení obracajú na Cirkev, pokiaľ ide o sviatosti eucharistie a zmierenia? Koľkí z veriacich, žijúcich v takejto situácii, si žiadajú tieto sviatosti?
- f) Mohlo by zjednodušenie cirkevnoprávnej praxe ohľadom uznania a vyhlásenia neplatnosti manželského zväzku skutočne a pozitívne prispieť k riešeniu problémov dotýčajúcich osôb? Ak áno, akú formu by to malo mať?
- g) Existuje pastorácia, ktorá by sa zaoberala takýmito prípadmi? Ako prebieha? Existujú príslušné programy v tomto smere na národnej a diecéznej úrovni? Ako sa oddelene žijúcim a znovuzosobášeným rozvedeným zvestuje Božie milosrdenstvo a ako Cirkev podporuje ich cestu viery?

5. Spolužitie ľudí rovnakého pohlavia

- a) Existuje vo vašej krajine občianska legislatíva, ktorá by uznávala zväzky osôb rovnakého pohlavia, ktoré by boli istým spôsobom zrovnoprávnené s manželstvom?
- b) Aký je postoj partikulárnych či miestnych cirkví jednak voči štátu, ktorý podporuje občianske zväzky medzi osobami rovnakého pohlavia, jednak voči osobám, ktoré žijú v takýchto zväzkoch?
- c) Ako možno vykonávať pastoračnú starostlivosť o týchto ľudí, ktorí sa rozhodli pre takéto spolužitie?
- d) Ako sa správať na úrovni pastorácie, keď ide o odovzdávanie viery v prípadoch adopcie detí partnermi rovnakého pohlavia?

6. O výchove detí v iregulárnych manželských situáciách

- a) Aký je približne percentuálny podiel detí a dospievajúcich v týchto iregulárnych situáciách v porovnaní s deťmi narodenými a vyrastajúcimi v regulárnych rodinách?
- b) Aký postoj voči Cirkvi majú rodičia v takejto situácii? O čo prosia? Žiadajú si len sviatosti alebo tiež chcú katechézu a bežné vyučovanie náboženstva?
- c) Ako sa partikulárne cirkvi snažia vyhovieť želaniu týchto rodičov, ktorí prosia o kresťanskú výchovu svojich detí?
- d) Ako vyzerá v týchto prípadoch sviatostná prax: príprava na prijatie sviatostí, vysluhovanie sviatostí a sprevádzanie?

7. O otvorenosti manželov pre život

- a) Aké sú v skutočnosti znalosti veriacich, pokiaľ ide o učenie *Humanae vitae* o zodpovednom rodičovstve? Aké je povedomie o morálnej hodnote rozličných metód plánovaného rodičovstva? Čo možno navrhnúť z pastoračného pohľadu pre lepšie oboznámenie sa veriacich s touto témou?
- b) Je toto morálne učenie akceptované? Ktoré problematické aspekty sťažujú prijatie tohto učenia u väčšiny manželských párov?
- c) Aké prirodzené metódy predkladajú partikulárne cirkvi, aby pomohli manželským párom uvádzať do praxe učenie *Humanae vitae*?
- d) Aké sú, pokiaľ ide o túto tému, skúsenosti v súvislosti s praxou sviatosti zmierenia a s účasťou na Eucharistii?
- e) Aké rozpory sa v tejto oblasti prejavujú medzi učením Cirkvi a občianskou etickou výchovou?

f) Ako podporiť zmýšľanie, ktoré bude viac otvorené pre život? Ako možno podporiť rast pôrodnosti?

8. O vzťahu medzi rodinou a jednotlivou osobou

- a) Ježiš Kristus zjavuje tajomstvo a povolanie ľudskej osoby: Ako môže byť rodina privilegovaným miestom, kde sa toto deje?
- b) Aké kritické situácie rodiny v dnešnom svete sa môžu stať prekážkou pre stretnutie konkrétneho človeka s Kristom?
- c) Do akej miery môže kríza viery, ktorou prechádza jednotlivý člen rodiny, ovplyvniť život celej rodiny?

9. Ďalšie výzvy a návrhy

Existujú ďalšie výzvy či návrhy ohľadne tém, ktorými sme sa zaoberali v tomto dotazníku, ktoré považujú opýtaní za naliehavé či nevyhnutné?

